

7. *Андриссен Д., Тиссен р.* Невесомое богатство. Определите стоимость вашей компании в экономике нематериальных активов / Пер. с англ. — М.: ЗАО «Олимп-Бизнес», 2004. — 304 с.: ил.

8. *Коллер Т.* Истинные цели связей с инвесторами. — Вестник McKinsey. — № 06-0305. — С. 40—51.

9. *Рубис И., Марчак В.* Дорогие отношения. — Инвестгазета. — № 45, 2006. — С. 60—63.

10. *Івасів І. Б.* Філософія прозорості банківського бізнесу. — Фінанси, облік та аудит: Зб. наук. праць / Відп. ред. А. М. Мороз. — 2006. Вип. 8. — С. 76—84.

11. *Неер С., Оттербах А.* Финансовый бихейверизм: предугадать поведение инвесторов. — Банки и мировой опыт. — № 2. — 2002. — С. 61—63.

Стаття надійшла до редакції 15.12.2006

УДК 657. 221: 336. 717. 16

І. В. Бахно, аспірант
КНЕУ імені Вадима Гетьмана

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК — ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ФУНКЦІОНУВНЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У статті розглядаються переваги та недоліки функціонування інвестиційного банку в сучасних умовах, шляхи створення в Україні.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: інвестиційний банк, інвестиції, спеціалізація, універсалізація.

Майбутнє країни залежить від багатьох чинників, у тому числі і від ефективної банківської системи. Надзвичайно важливим завданням при побудові сильної та ефективної банківської системи є визначення характеру спеціалізації банків — універсальні чи спеціалізовані. В останній час в міжнародній практиці спостерігається жорстке розмежування між інвестиційним і банківським бізнесом. В значній мірі це пов'язано з конфліктом інтересів у випадку, якщо інвестиційний і комерційний банк функціонують під одним дахом. Цей конфлікт інтересів приводив до того, що інвестиційний банк, який функціонує в рамках комерційного банку, часто жертвував інтересами своїх клієнтів на користь інтересів самого банку. Відповідно такий банк програвав чисто інвестиційним банкам і в результаті втрачав свою нішу на ринку. Саме тому на сьогоднішньому етапі розвитку України зростає необхідність глибокого вивчення функціонування спеціалізованих бан-

ківських інститутів. Адже через збільшення інвестицій у реальний сектор економіки інвестиційні банки можуть забезпечити вирішення довгострокових проблем соціально-економічного зростання країни.

Широке коло питань, пов'язаних з перевагами та недоліками функціонування інвестиційного банку досліджувалось у роботах таких вітчизняних та зарубіжних вчених, як О. В. Васюренко, Б. Л. Луців, М. П. Денисенко, М. А. Швайка, В. С. Шапран, В. Ханкель, В. Ф. Митрофанов та інші.

Метою даної статті є дослідження перспектив та передумов створення в Україні інвестиційних банків, переваг та недоліків їх функціонування.

Усі банки можна поділити на дві великі групи: універсальні та спеціалізовані. Універсалізація і спеціалізація мають свої позитивні і негативні сторони. Універсальні банки мають вищу стабільність, яка досягається високою диверсифікацією активів. Банки надають велику кількість послуг своїм клієнтам, тому, якщо ціна на ті чи інші активи тимчасово знижена, банк може уникати їх продажу в цей несприятливий час. А також, завдяки високій диверсифікації активів, універсальні банки менш вразливі до ринкових ризиків.

Враховуючи ці переваги універсальних банків, спеціалізація, з одного боку, має негативні риси — високі ризики діяльності внаслідок низької диверсифікації і обмеженого кола здійснюваних операцій. Однак, з іншої сторони, чим вужча спеціалізація, тим менше витрат несе банк на одну операцію. Таким чином, спеціалізовані банки в своїй сфері можуть бути ефективнішими, ніж універсальні.

Немає єдиної думки серед вітчизняних науковців щодо створення в Україні інвестиційних банків. Б. Л. Луців вважає, що інвестиційні банки повинні бути державними, але працювати за правилами комерційних (комерційна основа надання кредитів, їх поверненість, цільовий характер кредиту та ін.). Їх діяльність якісно має відрізнитися від діяльності комерційних банків. Саме інвестиційний банк є тією сполучною ланкою між промисловим підприємством, що прагне мобілізувати капітальні ресурси для реалізації певного проекту, та інвесторами як інституційними, так й індивідуальними. Інвестиційний банк як провідний фінансовий агент держави в процесі реалізації довгострокових інвестиційних програм дасть змогу скоординувати діяльність банків, що спеціалізуються на фінансовій підтримці окремих галузей [1, с. 47]. Провідними функціями інвестиційного банку є:

мобілізаційна — вибір найбільш ефективних джерел і способів мобілізації інвестиційних ресурсів, залучення коштів на внутрішньому та міжнародних валютно-фінансових ринках для інвестування їх у національну економіку;

експертна — відбір та експертиза інвестиційних проектів, розробка методик і критеріїв оцінки їх інвестиційної привабливості, вибір банків, покликаних стати уповноваженими агентами інвестиційного банку;

стимулювальна — розробка і здійснення комплексу заходів із реалізації схем консорціумного кредитування, в яких комерційний банк виступає в ролі головного організатора чи кредитора;

платіжна — організація проходження фінансових ресурсів, налагодження кореспондентських відносин, розрахунково-касове обслуговування клієнтів, здійснення міжнародних розрахунків;

контрольна — контроль за ефективним і цільовим використанням залучених коштів, видача гарантійних листів, доручень та інших зобов'язань, а також контроль за виконанням умов кредитних угод [1, с. 46—47].

М. І. Крупка вважає, що теперішнє переважання в Україні універсальних банків означає, що в Україні банківська система знаходиться на стадії становлення. На його думку, необхідним є створення в Україні ланки спеціалізованих інвестиційних та іпотечних банків, але цей процес гальмує відсутність належної законодавчої бази [2, с. 235, 419].

О. В. Васюренко вважає, що інвестиційний банк — спеціальний кредитно-фінансовий інститут, який акумулює ресурси з різних джерел і використовує їх для фінансування промислових чи інших компаній і підприємств [3, с. 17].

О. М. Петрук визначає інвестиційні банки як банки, що мобілізують ресурси та надають позики шляхом випуску і розміщення облігацій чи інших зобов'язань. Інвестиційні банки виступають посередниками між інвесторами і тими, кому потрібна позика, а також у ролі гаранта емісій та організаторів гарантійних банківських синдикатів, здійснюють купівлю — продаж акцій та облігацій за свій рахунок, надаючи кредити покупцям цінних паперів [4, с. 14].

Незважаючи на різні погляди науковців на дане питання, всі вони сходяться в необхідності створення в Україні спеціалізованих банків. Однак, в економічній літературі досі немає чітких критеріїв віднесення банків до спеціалізованих. Немає їх і в законодавстві. Функціонування спеціалізованих банків може базуватись лише на положеннях ст. 4 Закону України «Про банки і банківську діяль-

ність» [5, с. 30], згідно з якою банки в Україні можуть функціонувати як універсальні або як спеціалізовані. За спеціалізацією банки можуть бути ощадними, інвестиційними, іпотечними та розрахунковими. Статус спеціалізованого банку отримує, якщо більше як 50 % його активів є активами одного типу. Якщо більше 50 % пасивів банку є вкладками фізичних осіб, він набуває статусу спеціалізованого ощадного банку. Але, в Законі лише визначено критерії віднесення банку до спеціалізованого, а особливостей, принципів діяльності спеціалізованих банків не визначено, не наводиться визначення іпотечних, інвестиційних, розрахункових банків (крім ощадних). Такий підхід не може стимулювати розвиток будь-якого спеціалізованого банку.

Той факт, що переважну більшість вітчизняних банків можна віднести до універсальних, так як вони мають ліцензію на виконання практично всіх видів операцій, пов'язаний насамперед з особливостями становлення банківської системи України. Вони відбувалось в надзвичайно складній і нестабільній економічній ситуації. Тому, намагаючись максимально диверсифікувати свої ризики, банки розширяли свою спеціалізацію, збільшуючи кількість здійснюваних операцій.

Спеціалізованими в Україні є два банки — Державний ощадний банк України та Державний Експортно-Імпортний банк України (Укрексімбанк). Держава виступає гарантом їх фінансової стійкості і стабільності функціонування, так як діяльність цих банків слабо диференційована і супроводжується значною кількістю ризиків. Інші банки здійснюють комплексне обслуговування клієнтів. Пропонуючи різноманітні операції, передбачені чинним законодавством, вони намагаються максимально диверсифікувати свою діяльність.

Сьогодні Україна проголосила курс на інтеграцію в Європейське співтовариство та вступ до Світової організації торгівлі. Відповідно відбувається інтеграція банківської системи України в світову фінансову систему. Це неодмінно сприятиме появі на ринку філій закордонних банківських установ. Українським банкам доведеться витримати жорстку конкуренцію з боку більш розвинутих та фінансово забезпечених банків Європи та Росії. Це вимагає якісного підвищення конкурентоспроможності українських банків, впровадження нових банківських технологій, підтримки функціональності фінансового ринку, формування системи ефективною акціонерної власності. На нашу думку, одним з важливих і ефективних кроків на шляху до поставленої мети має стати удосконалення структури банківської системи, а

саме створення інвестиційних банківських установ. Виконуючи обмежене коло операцій, вони зможуть підвищити їх ефективність і якість.

Основними напрямками діяльності інвестиційних банків є:

- операції з цінними паперами;
- фінансування інвестиційних проектів;
- надання довгострокових кредитів;
- реструктуризація бізнесу шляхом злиттів і поглинань;
- участь у капіталі фінансових і не фінансових підприємств;
- угоди з нерухомістю;
- управління портфелем;
- консалтингові та інші послуги.

Склад і структура цих операцій залежить від спеціалізації інвестиційних банків і особливостей побудови кредитної системи країни.

Відмінними рисами сьогоdnішніх інвестиційних банків є глобальний характер діяльності, наявність значного вільного капіталу, що дає можливість укладати масштабні угоди в різних регіонах світу, надавати повний набір диверсифікованих і комплексних послуг, які забезпечують стабільні потоки доходів і підвищення ефективності операцій, створення власного бізнесу в управлінні активами (шляхом утворення або придбання пенсійних і інвестиційних фондів), здійснення роздрібних операцій із дрібними і середніми клієнтами шляхом розвитку могутніх брокерських мереж, злиття із страховим бізнесом [6, с. 24].

Функціонування на фондовому ринку інвестиційних банків має як свої переваги, так і недоліки. Перевагами є:

- зменшення ймовірності фінансових криз в країні, так як банкрутства інвестиційних банків мають значно менший вплив на банківську систему і на всю економічну систему в цілому ніж банкрутства універсальних банків;
- здійснення ефективного контролю за діяльністю інвестиційних банків, що дає їм змогу брати на себе більший ризик;
- збільшення ефективності і зменшення витрат на одну операцію через їх однорідність;
- стимулювання розвитку ринку цінних паперів;
- посилення конкуренції і забезпечення великого вибору фінансових продуктів і послуг для споживачів; [7, С. 170];
- можливість здійснення бажаних експериментів діяльності, не ставлячи при цьому під загрозу всю фінансову систему;
- швидке і менш затратне розміщення цінних паперів;

— надання професійних послуг інвестиційних банків щодо підготовки і проведення емісії на всіх етапах;

— висококваліфіковані спеціалісти з досвідом роботи в даній сфері.

До недоліків можна віднести:

— високий ризик банкрутства інвестиційних банків через слабку диверсифікацію активів, пасивів і операцій, що, в свою чергу, збільшує ризик банкрутства всієї фінансової системи;

— обмежене коло послуг, що пропонується клієнтам;

— залежність доходів банку від загальної макроекономічної ситуації на фінансових ринках.

Підсумовуючи розглянутий матеріал, з впевненістю можна сказати про необхідність функціонування в Україні інвестиційних банків. Їх організація набуває надзвичайного значення для української економіки, яка потребує довгострокових інвестицій. Однак не можна механічно переносити досвід діяльності інвестиційних банків країн зі сформованим фінансовим ринком в країни, що розвиваються. В умовах нестабільності економічної ситуації, універсальні банки мають ширші можливості розвитку. Це стосується і України. Але вивчення досвіду світової практики щодо створення і функціонування інвестиційних банків дасть змогу визначити необхідні форми і методи формування фінансового ринку, які можна буде використати в Україні. Сьогодні, організація інвестиційних банків, швидше за все може бути здійснена шляхом створення інвестиційних інститутів як дочірніх організацій великих універсальних банків або формування спеціалізованих інвестиційних банків, які діють ні за садах системи державних гарантій і пільг.

На нашу думку, інвестиційні банки можуть і повинні існувати в Україні. Їх банкрутства не приводять до банківської кризи і до фінансової кризи в цілому, їхня діяльність може ефективно контролюватись, вони можуть брати на себе більше ризику, ніж універсальні банки. І не дивлячись на те, що інвестиційні банки мають високий ризик банкрутства, вони активно стимулюють розвиток підприємництва і ринок цінних паперів.

Література

1. Луців Б. Л. Банківська діяльність у сфері інвестицій. — Тернопіль: Економічна думка: Карт-бланш, 2001. — С. 320.

2. Крупка М. І. Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України / Національний університет ім. Івана Франка. — Л., 2001. — С. 235, 419.

3. *Васюренко О. В.* Банківський менеджмент. — К.: Видавничий центр «Академія», 2001. — С. 320.

4. *Петрук О. М.* Банківська справа: Навч. посібник / За ред. Ф. Ф. Бутинця. — К.: Кондор, 2004. — С. 461.

5. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7 грудня 2000 р. № 2121-III: із змінами та доповненнями за станом на 2 червня 2005 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 5—6. — С. 30.

6. *Благуи І. С., Левандівський О. Т.* Закордонний досвід інвестиційної діяльності банків і можливості його використання в Україні // Проблеми науки. — 2002. — № 10. — С. 24.

7. *Луців Б. Л.* Інвестиційний банківський портфель. — К.: Лібра, 2002. — С. 170.

Стаття надійшла до редакції 27.11.2006

УДК 336.7

Н. В. Савчук, канд. екон. наук, доц.,
С. О. Прісняк, аспірант
міжнародних фінансів
КНЕУ імені Вадима Гетьмана

ОСОБЛИВОСТІ КРЕДИТУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ

У статті розглядаються питання розвитку ринку кредитування фізичних осіб в Україні.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: ринок банківських послуг, кредити, бюро кредитних історій, скоринг, відсоткові ставки.

Протягом останніх років більшість вітчизняних банків звертають значну увагу на розвиток послуг для приватних осіб. Особливо яскраво це твердження доводять банки з іноземним капіталом. Обслуговування фізичних осіб є прибутковим видом діяльності, значним є потенціал росту ринку. Більшість банків, зберігаючи універсальність, все більше орієнтуються на надання послуг приватним клієнтам.

На сучасному етапі становлення ринку для банків важливим є не лише отримання прибутку від своїх операцій, але і розробка і вдосконалення технологій роботи з приватними клієнтами. Населення в Україні протягом довгого періоду часу активно не кори-